

УДК 303.425.06+341.231.14+342.733
DOI 10.32755/sjeducation.2019.02.055

Доній Н. Є.,

доктор філософських наук, професор, професор
кафедри економіки та соціальних дисциплін,
Академія Державної пенітенціарної служби, м. Чернігів, Україна;

Кравчук Г. В.,

доктор економічних наук, професор, професор
кафедри економіки та соціальних дисциплін,
Академія Державної пенітенціарної служби, м. Чернігів, Україна

ПОГЛЯД МОЛОДІ НА МОЖЛИВІСТЬ ОБМЕЖЕННЯ СВОБОДИ СЛОВА В УКРАЇНСЬКОМУ СОЦІАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ

Автори статті виходили з позиції, що свобода слова є фактично правовим інститутом, закріпленим у великій кількості міжнародних і національних нормативно-правових актів. Свобода слова є одночасно силою та слабким місцем демократичної держави: з одного боку, є маркером стану демократії, права в державі, а з другого – лакмусовим папірцем спроможності стримування всездозволеності. Констатовано, що відкритість демократичного соціального простору для ідей є біполярним фактором, адже може провокувати продаж як корисної, так і небезпечної інформації. Це пов'язано з тим, що на практиці реалізація свободи слова є більш багатогранною та складною, ніж здається, а тому постійно обговорюються умови її обмеження.

Метою визначено здійснення теоретичного аналізу концепту «свобода слова» та емпіричного дослідження ставлення осіб віком від 18 до 22 років, які отримують освіту в Академії Державної пенітенціарної служби, до обмеження свободи слова.

Результати дослідження. Вказано, що свобода слова 88 % респондентів сприймається як право і цінність, обмеження якого неприпустиме. Лише 12 % респондентів вважають, що свобода слова може бути обмежена й мотивом таких дій може стати досягнення таких цілей: зменшення обсягу маніпуляції свідомістю громадян, стабілізація соціальної ситуації в Україні та покращення психологічного здоров'я громадян.

Зроблено висновок, що свобода слова – це природне право людини на вираження і донесення інформації іншим. Свобода слова як феномен суперечлива: вона є благом, однак, вона також може привести до небажаних наслідків як для самої людини, так і для соціального простору, в межах якого людина існує. Це добре усвідомлюється на рівні держави і соціального простору. Саме це підтвердили результати емпіричної частини дослідження.

Ключові слова: інформація, права людини, свобода слова, обмеження свободи слова, цінність, опитування.

Актуальність теми дослідження. Після того, як братами Рокфеллерами у 1815 р. було озвучено думку, що «той, хто володіє інформацією, володіє світом» фактично розпочався етап розвитку нової філософської парадигми, головним концептом якої стала інформація як цінність і, водночас, як синонім влади. На сьогодні один з основних об'єктів соціосистеми, інформація включає широке коло пов'язаних між собою понять, категорій та концептів, за якими криються елементи, що формують буття і простір існування сучасної людини.

Одним з таких концептів є свобода слова, цінність, що є стовпом будь-якої демократичної країни. Для сучасного соціального простору свобода слова – це фактично правовий інститут, закріплений у великій кількості міжнародних і національних нормативно-правових актів. Констатація її як інституту відбулася у французькій Декларації прав людини і громадянина (1789) і уточнення якого були внесені у «Декларацію тисячоліття Організації Об'єднаних Націй» (2000). Це стало поштовхом до обов'язково включення і тлумачення права свободи слова в енциклопедичних джерелах. Підтвердженням цьому є факт, що свобода слова як право подається в шеститомній «Юридичній енциклопедії» [10], виданій українськими науковцями. Щодо іноземних словників, то Кембриджський академічний словник також пояснює свободу слова винятково як право – «право публічно висловлювати свою думку» [15]. У російськомовному сегменті у Великому юридичному словнику свобода слова також визначається як «одне з основних особистих прав людини і політичних прав громадян, складова частина більш загального права, що отримало назву “свобода інформації”» [4, с. 665]. Свобода слова, на думку авторів словника, «є можливість публічно (усно, письмово, з використанням засобів масової інформації) висловлювати свою думку (думки)» й усвідомлюючи хиткість меж будь-якого формовияву свободи зазначають, що «законодавство і судова практика в демократичних країнах виробили систему обмежень свободи слова з метою не допустити зловживань нею» [4].

Свобода слова є одночасно силою та слабким місцем демократії: з одного боку, є маркером стану демократії, права в державі, а з другого – лакмусовим папірцем спроможності стриму-

вання всездозволеності. Крім того, відкритість демократичного соціального простору для ідей є біполярним фактором, адже може провокувати продаж як корисної, так і небезпечної інформації. Це є причиною того, що на практиці реалізація свободи слова є більш багатогранною та складною, аніж здається.

Постановка проблеми. 2 грудня 2010 р. у Жовтневому палаці в Києві відбулася міжнародна конференція на тему: «Що таке свобода слова?». На ній було зазначено, що «коло проблем, пов'язаних зі свободою слова, актуальне не тільки для таких країн, як Україна, що будує нове суспільство в пострадянську епоху, але також «для старих демократій». Так, у Великій Британії та Франції можна простежити тісний зв'язок між власниками медіа та керівництвом країни. Крім того, у США, які є оплотом свободи слова, на сьогодні багато хто стурбований тим, яке значення їх країна вкладає в поняття свободи слова» [7], – пояснила К. Кемпбелл. Учасники конференції були одностайні в думці, що свобода слова є одним з базових прав людини й як право закріплено в законодавстві більшості країн світу. Одностайність зберіглася і при констатації факту, що свобода слова в умовах інформаційного суспільства трансформується і набуває відтінків та рис, відсутніх у неї в попередні епохи. Тож, зазначаючи такий факт, учасники конференції фактично відкрили дискусійну площадку щодо питань оновленої інтерпретації свободи слова, про її межі та проблему її обмеження шляхом самоконтролю чи контролю з боку державних і міжнародних установ й організацій, яким можуть делегуватися повноваження для здійснення цензури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ознайомлення навіть з частиною джерел з соціально-філософської та правової думки як минулого, так і сьогодення дозволяє переконатися, що проблема свободи слова була серед обговорюваних уже за доби Античності. Утім плідний її розгляд розпочався з кінця XVIII ст. Протягом XX ст. актуальним проблемам свободи вираження поглядів, свободи слова і свободи преси були присвячені дослідження зарубіжних учених, зокрема, У. Блока, Ш. Голдмана, Т. Емерсона, Ф. Кемпіса, Р. Ланденсона, Г. Летсаса, Д. Міла, Дж. Мілтон, С. Фарран, Ж. Хеммер та ін. Коло українських дослідників, об'єктом наукового інтересу яких є свобода слова, та-

кож чимале. До нього належать: О. Бухтатий, І. Головка, О. Гришук, Н. Желіховська, В. Лисик, А. Мельник, К. Настечко, В. Радчук, В. Сікалов, О. Скрипнюк, Т. Слінько, Е. Тітко, О. Чудновський, Л. Ярмол та ін. Останніми роками частина наукової уваги перемістилася на дослідження опозиційного щодо свободи феномена – цензури/несвободи. Тут певні напрацювання мають І. Гаврода, О. Гончаренко, Н. Доній, О. Зоріна, В. Кіпіані, Г. Кравчук та ін.

Постановка завдання. Знайомство з феноменом свободи слова доцільно починати зі звернення до багатомірного семантичного простору категорії «свобода», що може розглядатися як свавілля, анархізм тощо. «Це слово настільки рихло, – зазначав про свободу англійський мислитель ХХ ст. І. Берлін, – що підлягає будь-якій інтерпретації» [1, с. 125]. Похідний від нього концепт «свобода слова» також дуже крихкий та вразливий, бо за певних обставин, особливо в момент посилення соціальної напруженості, нестабільності, феномен, який ним позначається, часто обмежується через встановлення контролю, у вигляді цензури. Тому-то закономірно, що ситуація інформаційної війни та збройного конфлікту в Україні детермінувала низку гарячих дискусій і досліджень з боку як науковців, так і громадськості та експертів різних сфер професійної активності. Прикладом цього є проведене й оприлюднене у 2017 р. дослідження громадської експертизи Міністерства інформаційної політики України, здійсненої експертами Української Гельсінської спілки з прав людини та ГО «Детектор медіа», в якому було проаналізовані «проблемні питання, що стосуються вимог інформаційної безпеки, протидії мові ворожнечі в засобах масової інформації, а також питання можливих обмежень у сфері свободи слова» [11]. Саме бажання визначити ставлення молоді до можливості обмеження свободи слова стало поштовхом для формулювання *мети* публікації: здійснення теоретичного аналізу концепту «свобода слова» та емпіричного дослідження ставлення осіб віком від 18 до 22 років, які отримують освіту в Академії Державної пенітенціарної служби, до можливості обмеження свободи слова.

Виклад основного матеріалу. Історично так склалося, що в просторі християнської цивілізації свобода слова, право людини вільно висловлювати свої думки сприймається як одне з природ-

них, невід'ємних і дорогоцінних. Традиційності цьому надала Біблія, де Євангеліє від Івана починається словами: «На початку було Слово, а Слово в Бога було, і Бог було Слово» (Ів. 1: 1) [2, с. 1308]. Слово – одне з імен Бога, і можна вести мову про те, що в метафізичному сенсі свобода слова означає панування та свободу Бога. Й продовжуючи лінію, можна стверджувати, що свобода слова як надбання – невід'ємне право людини як істоти, створеної за образом і подобою Божою (Бут. 1:26) [2, с. 8].

Проте таке розуміння в соціальному та правовому просторі тривалий час не було зафіксовано й таке тлумачення не афішувалося. Перші спроби визначити свободу слова як цінність та право були прийняті наприкінці XVII ст. у Англії, а в контексті міжнародного права вироблення загальноновизнаного нормативного визначення «свобода слова» тривало протягом усього XX ст. Так, Загальна декларація прав людини 1948 р. у ст. 19 говорить: «Кожна людина має право на свободу переконань і на вільне їх виявлення; це право включає свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань та свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів» [5]. Окреслюючи коло прав людини, європейці 4 листопада 1950 р., прийнявши Європейську конвенцію про захист прав людини і основних свобод, у частині 1 ст. 10 закріплюють таке: «Кожна людина має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і поширювати інформацію та ідеї без будь-якого втручання з боку державних органів і незалежно від державних кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств» [13]. Розширюючи таку інтерпретацію в Міжнародному пакті про громадянські та політичні права 1966 р., у ст. 19 стверджується: «1. Кожна людина має право безперешкодно дотримуватися своїх поглядів. 2. Кожна людина має право на вільне вираження своєї думки; це право включає свободу шукати, одержувати і поширювати будь-яку інформацію та ідеї, незалежно від державних кордонів, усно, письмово чи за допомогою друку або художніх форм вираження чи іншими способами на свій вибір» [9].

Українські законодавці, дотримуючись міжнародної лінії у визначенні основних прав людини, в ст. 34 Конституції України зафіксували: «Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб і на свій вибір» [8].

Таким чином, демократично налаштована спільнота світу, не тільки задекларувала право свободи слова як цінності, самореалізації особи, важливого складового природних прав людини та їх захисту, але й окреслила коло елементів та умов, що його становлять.

На межі XX–XXI ст. інформаційне суспільство стикнулося з чималою кількістю проблем, дотичними до права свободи слова, вирішення яких є дуже необхідним для вітальності соціального простору. Фактично останній дійшов висновку, що хоча свобода слова і є однією з основ демократії, в неї мають бути межі, в ролі яких виступають права людини. Й це усвідомлюється всіма без винятку представниками юриспруденції, експертами-політологами, певним колом психологів та педагогів. Розуміючи, що у правовому розумінні свобода слова завжди обмежена, перш за все, правом однієї людини чи соціальної групи стосовно іншої, сучасні фахівці також занепокоєні маніпуляційним тиском, що з кожним днем посилюється на рівні повсякденної комунікації між громадянами, владними інституціями та ЗМІ.

У принципі, у повсякденному розумінні у просторі європейської культури є дуже показова універсальна фраза щодо того, де закінчуються права одного і починаються права іншого – «Your Liberty To Swing Your Fist Ends Just Where My Nose Begins» [14]. Хоча авторство цієї фрази приписується як різним відомим особистостям, так і різним культурам (наприклад, французькій чи англійській), різним епохам (судове засідання XII або XIII ст. у Парижі, або XVIII ст. в Ірландії), та сутність доволі чітко визначена – людина вільна робити будь-що, якщо це не зачіпає інтереси іншої людини та її життєвий простір. Таким чином, як правовий регулятор встановлюється критерій обмеження свободи однієї особистості тільки свободою іншої особистості.

Цей ясний і привабливий критерій абсолютно не прив'язаний до будь-яких релігійних цінностей. А тим паче він не розглядається як ефективний правовий регулятор існування соціального простору. Він морально-етичний, а тому його дотримання є результатом бажання і переконання, а не віри чи дотримання духу/букви закону. Саме тому, наприклад, у Європейській конвенції про захист прав людини і основних свобод для нормативного закріплення межі/обмежень у частині 2 ст. 10 вказано, що реалізація права на свободу слова «пов'язана з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і які є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах державної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я або моралі, для захисту репутації або прав інших осіб, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або забезпечення авторитету і неупередженості правосуддя» [13]. У Міжнародному пакті про громадянські і політичні права в ст. 19 п. 3. як умова застосування права на свободу думок вказано: «Воно може бути, отже, пов'язане з певними обмеженнями, які, однак, мають встановлюватися законом і бути необхідними: а) для поваги прав і репутації інших осіб; б) для охорони державної безпеки, громадського порядку, здоров'я чи моральності населення» [9]. Конституція України у ст. 34 також містить вказівку на ті умови, коли конституційне право громадянина на свободу слова обмежується: «Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя» [8].

Для більшості сучасників, відтак, у соціальному просторі склалася парадоксальна ситуація: від свободи слова вже неможливо відмовитися й її видається дуже мало, але розширення меж цього права або необґрунтоване їх звуження, може привести або до повного хаосу, або до міжособистісних та великомасштабних

між владою і населенням конфліктів. Показовим є факт, що знаходяться науковці, які впевнені в недоцільності й шкідливості обмеження свободи слова. Ілюстрацією цьому може слугувати позиція У. Блока, американського економіста лібертаріанських поглядів, переконаного, що свобода слова дуже вразлива, а тому завжди існує небезпека її придушення. Блок зазначив, що навряд чи існує тактика, що краще підходить для знищення свободи слова, ніж створення помилкового конфлікту між правом вільно говорити та іншими правами, які цінуються набагато вище. Однак і в цьому У. Блок категоричний, правомірних обмежень на свободу слова не існує, як не існує і випадків, коли право на свободу слова суперечить будь-якому іншому важливому для нас праву [3, с. 104], на кшталт права на повагу і гідність. Та релігія є такими, що визначають і підтримують установку: свобода слова як право не може бути безмежною, адже метою виставлених меж її поширення є створення гарантій непорушності прав інших людей при взаємодії.

Отже, свобода слова – це природне право людини на вираження і донесення інформації, яка на погляд людини потребує оприлюднення й яка є демонстрацією його позиції та системи цінностей. Свобода слова, як і будь-який інший компонент людського існування, суперечлива: вона є благом, однак, вона також може привести до небажаних наслідків як для самої людини, так і для соціального простору, в межах якого людина існує. Це добре усвідомлюється на рівні держави і соціального простору і, як результат, ними виставляється низка умов-обмежень користування правом свободи слова. Такі обмеження часто стають причиною громадських протестів та час від часу знаходить своє відображення як предмет дослідження під час проведення опитувань громадської думки.

Емпіричне дослідження проводилося протягом 2017–2018 навчального року в Академії ДПтС Міністерства юстиції України. Метою опитування було визначено з'ясування ставлення молоді до доцільності обмеження свободи слова. Іншими словами, ми намагалися визначити, наскільки молода людина, яка має поповнити лави персоналу пенітенціарної служби, готова до обмеження свободи слова й заради чого це обмеження, на її пог-

гляд, може бути введено. Поштовхом для такого опитування стала сукупність двох фактів: 1) оприлюднене дослідження, про яке ми вже згадували на початку [11]; 2) усвідомлення, що свобода вираження поглядів, як і в цілому свобода слова, не може бути свавіллям і не може завдавати іншій людині шкоди через поширення недостовірної інформації або фактів, що ганьблять її (мова йде про дифамацію, що походить від лат. «Diffamatio» – «розголошення, поширення»). А такий сценарій можливий при слабкості правової системи та правовому нігілізмі, коли потік інформації, який практично не піддається контролю, створює сприятливе середовище для порушення прав людини.

Розуміючи, що свобода слова є комплексом правочинів (безпосередньо свобода слова, свобода виразу думки, свобода інформації, право доступу до інформації й т. ін.), у своєму емпіричному дослідженні ми все ж таки не пішли шляхом деталізації, й залишили концепт «свобода слова» без тлумачення та інтерпретації.

Усього в опитуванні взяли участь 210 осіб, які отримують освіту за галуззю знань 081 «Право». Вибір саме такої групи респондентів був свідомим, адже в майбутньому ці особи мають не тільки добре розумітися на законодавстві, але й мають характеризуватися як особи з високою загальною культурою та мають дотримуватися нормативних приписів етичного (деонтологічного) змісту. Гендерний розподіл респондентів – 108 (51 %) осіб чоловічої статі та 102 (49 %) жіночої. Розподіл за віковими категоріями представлений на рис. 1.

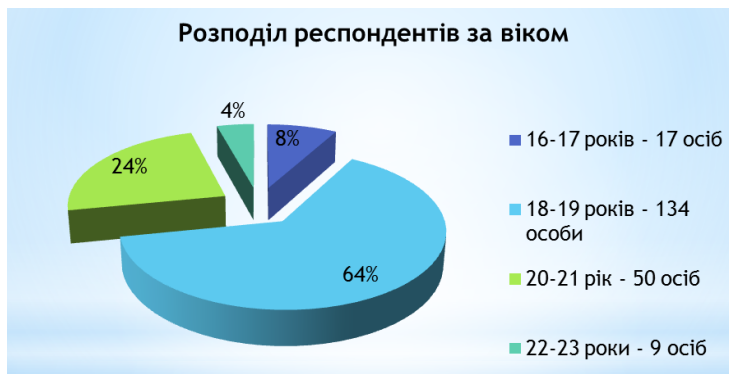

Рис. 1. Розподіл респондентів за віковими групами

На основне запитання опитування респонденти відповіли таким чином: 12 % вважають, що свобода слова має бути обмежена, а 88 % впевнені, що обмеження свободи слова неприпустимі (рис. 2). Цікавим є гендерний розподіл за відповідями на це запитання. Усі респонденти, які виказали позицію щодо можливості обмеження свободи слова – жінки. Можна припустити, що такий результат став наслідком: а) більш частого потрапляння жінок під «приціл» пліток та чуток; б) жінки більш емоційно чутливі та емпатичні стосовно інших і часто ставлять себе на позицію іншої людини, яка може постраждати від необережного слова чи інформації; в) жінки, які взяли участь у опитуванні, мають вищий рівень знань та більш розвинуті аналітичні здібності. Проте ці припущення не підлягали подальшій перевірці й спростуванню чи підтвердженню.

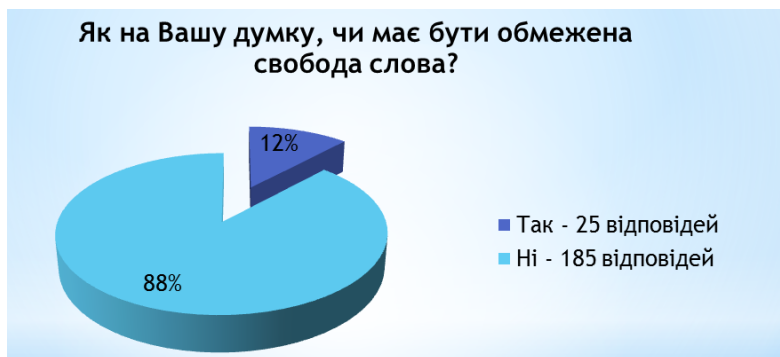

Рис. 2. Розподіл респондентів за віковими групами

Щодо результату про неприпустимість обмеження свободи слова, то тут можна зазначити таке. Це цілком очікуваний результат – 185 (88 %) осіб не розглядають варіант щодо обмеження свободи слова як такий. Закономірність такої позиції очевидна, адже основою свободи слова є погляди людини як невід’ємний елемент її свідомості та світогляду. Погляди взаємодіють, перебувають у зв’язку з усіма іншими елементами свідомості – вірою, думками, переконаннями, уявленнями тощо. Погляди людини становлять одну з основних форм сучасного пізнання і спілкування у всіх сферах суспільного життя, в тому числі в державно-правовій. Час від часу людина має потребу в

комунікації, взаємодії з іншими людьми в плані поділу поглядами. Їй бажає вона це робити без якихось обмежень, вільно.

У подальшому, з'ясовуючи мотивацію, заради чого може бути обмежена свобода слова, нами були отримані доволі цікаві результати (рис. 3). Так, 64 % респондентів, які вважали, що свободу слова доцільно обмежити, мотивували такі дії зменшенням об'єму маніпуляції свідомістю громадян. Це може бути свідченням розуміння механізму впливу, що в першу чергу, використовуються ЗМІ, та показником високої культури мислення самих респондентів. Показовим є результат у 0 % щодо зменшення обсягу інформації, що обрушується на людину. Припускаємо, що такий результат є наслідком того, що сучасна молода людина не бачить загрози в потоках інформації і не вважає постійне її зростання загрозливим фактором життя.

Рис. 3. Розподіл відповідей про доцільність обмеження інформації

Якщо аналізувати результати відповідей респондентів, які категорично висказалися проти обмеження свободи слова, то можна сказати, що розподіл відповідей не став чимось не очікуваним (рис. 4).

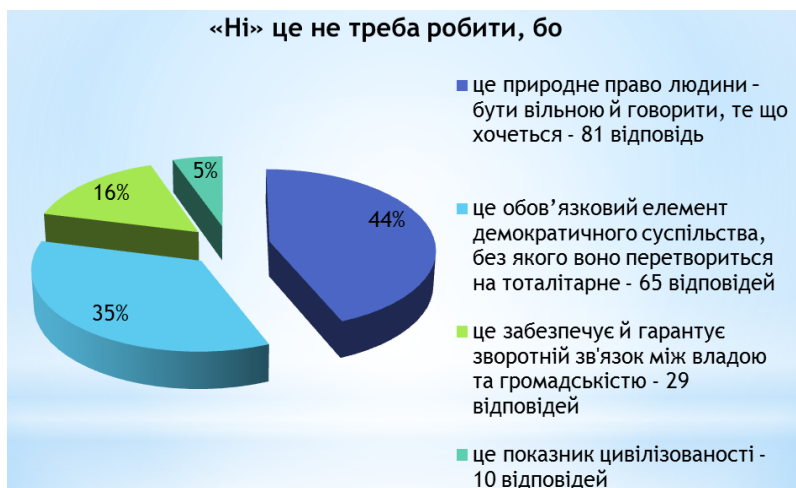

Рис. 4. Розподіл відповідей про доцільність обмеження інформації

Так, 44 % відповіли, що свобода слова – це природне право людини виказувати свої думки та переконання, 35 % вважають свободу слова обов'язковим елементом демократичної держави та суспільства, 16 % переконані, що свобода слова є умовою добре налагодженої комунікації між владою та громадянами і 5 % респондентів зазначили, що свобода слова – це важливий показник високого рівня розвитку людства та його культури.

Проте група респондентів, які проти обмеження свободи слова, мають пам'ятати, що свобода слова робить соціальний простір вразливим для різного роду маніпуляцій та застосування «токсичної» інформації з метою дестабілізації та паніки у громадян.

Висновки. Виразити власну думку, зробити її загальнодоступною, бути почутою в соціальному просторі людина прагнула з найдавніших часів. На сучасному етапі розвитку людства свобода слова розглядається як природне право людини. Свобода слова, як і будь-який інший компонент людського існування, суперечлива: вона є благом, однак, вона також може привести до небажаних наслідків як для самої людини, так і для соціального простору, в межах якого людина існує.

Аналізуючи результат емпіричної частини дослідження, припускаємо факт розуміння групою респондентів (88 % опитаних), які відповіли «ні» можливості обмеження свободи слова, що цінність свободи слова і як права, і як розвиваючого людські якості засобу. Вони скоріш за все розуміють, що свобода слова не тільки формує критичне мислення, але й виробляє імунітет і здатність протистояти різноманітним викликам сучасного динамічного та турбулентного соціального простору, дає добру навичку вербальної дистанції при взаємодії з іншими. Щодо респондентів, які дали відповідь «так» щодо можливості обмеження свобода слова, то їх доводи вкладаються в міркування експертів, владних інституцій що цей вид свободи необмеженістю може нанести непоправної шкоди як самій людині, так і соціальному простору, в межах якого вона живе.

Список використаних джерел

1. Берлин И. Философия свободы. Европа / пред. А. Эткінда. Москва: Новое литературное образование, 2001. 448 с.
2. Біблія або Книги Святого письма Старого і Нового заповіту / пер. з мови давньоєврейськ. і грецьк. І. Огієнка. Б/в, 1988. 1537 с.
3. Блок У. Овцы в волчьих шкурах: в защиту порицаемых. Челябинск: Социум, 2011. 301 с.
4. Большой юридический словарь / авт. и сост. А. Б. Борисов. Москва: Книжный мир, 2010. 848 с.
5. Всеобщая декларация прав человека: принята резолюцией 217 А (III) Генеральной Ассамблеи ООН от 10 декабря 1948 г. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/declhr.shtml (accessed 15.09.2019).
6. Доній Н. Є., Гончаренко О. Г., Кравчук Г. В. Несвобода як потреба: парадокс осіб, схильних до рецидиву злочину. *Права і свободи людини та їх забезпечення в умовах нессвободи: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 01 листоп. 2018 р.)*. Чернігів: Академія Державної пенітенціарної служби, 2018. С. 8–11.
7. Кемпбелл К. В мире серьезно переосмысливают понятие «свобода слова». URL: <https://www.unian.net/world/433392-v-mire-serezno-pereosmyslivayut-ponyatie-svoboda-slova.html> (accessed 15.09.2019).
8. Конституція України: прийнята 28.06.1996 за № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254k/96-вр> (accessed 15.09.2019).

9. Международный пакт о гражданских и политических правах: принят резолюцией 2200 А (XXI) Генеральной Ассамблеи от 16 декабря 1966 г. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pactpol.shtml (accessed 15.09.2019).

10. Право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. *Юридична енциклопедія*: у 6 т. Т. 5: П-С. / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. Київ: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2003. URL: http://leksika.com.ua/10740110/legal/pravo_na_svobodu_dumki_i_slova_na_vilne_virazhennya_svoyih_poglyadi_v_i_perekonan (accessed 15.09.2019).

11. Свобода слова в умовах інформаційної війни та збройного конфлікту / А. Б. Блага та ін.; за заг. ред. О.А. Мартиненка. Київ: Українська Гельсінська спілка з прав людини, 2017. 85 с.

12. Тітко Е. В. Правомірне обмеження свободи вираження поглядів: досвід європейського суду з прав людини: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.12. Київ, 2013. 217 с.

13. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms Rome, 4.XI.1950. *European Convention on Human Rights as amended*: by Protocols Nos. 11 and 14 supplemented by Protocols Nos. 1, 4, 6, 7, 12, 13 and 16. – URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf (accessed 15.09.2019).

14. Garson Your Liberty To Swing Your Fist Ends Just Where My Nose Begins. URL: <https://quoteinvestigator.com/2011/10/15/liberty-fist-nose/> (accessed 15.09.2019).

15. Free Speech. *Cambridge Academic Content Dictionary*. Cambridge University Press. 2019. URL: <https://dictionary.cambridge.org/ru/словарь/английский/free-speech> (accessed 15.09.2019).

Donii N., Kravchuk H.

VIEW OF YOUTH ON THE POSSIBILITY OF RESTRICTING FREEDOM OF SPEECH IN THE UKRAINIAN SOCIAL SPACE

The authors of the article assumed freedom of speech to be in fact a legal institution, enshrined in a large number of international and national legal acts. Freedom of speech is at the same time a strength and also a weakness of a democratic state: on the one hand, it is a marker of the state of democracy, law in the state, and on the other, a filter of the capacity to curb permissiveness. Freedom of speech is at the same time a strength and weakness of a democratic state: on the one hand, it is a marker of the state of democracy, law in the state, and on the other, a litmus test of the capacity to restrain permissiveness. It is stated that openness of democratic social space for ideas is a bipolar factor, as it can provoke the sale of both useful and dangerous information. This is due to the fact that, in practice, the

exercise of free speech is more multifaceted and complex than it seems, and therefore the conditions of its restriction are constantly discussed.

The aim of the article is to carry out a theoretical analysis of the concept of "freedom of speech" and to empirically study the appurtenance of persons aged 18 to 22, obtaining education at the Academy of the State Penitentiary Service to the restriction of freedom of speech.

Research results. It is stated that the freedom of speech of 88% of respondents is perceived as a right and value, the restriction of which is unacceptable. Only 12% of respondents believe that freedom of speech may be restricted and such actions may be motivated by the achievement of the following goals: reducing the volume of manipulation of citizens' consciousness, stabilizing the social situation in Ukraine and improving the psychological health of citizens.

The conclusion is made confirming that freedom of speech is a natural right of a person to express and convey information to others. Freedom of speech as a phenomenon is contradictory: it is a blessing, however, it can also have undesirable consequences, both for the individual and for the social space within which the individual exists. This is well recognized at the level of the state and social space.

Key words: information, human rights, freedom of speech, restricting freedom of speech, value, interrogation.

References

1. Berlin, I. (2001), "Philosophy of Freedom", *Europe*, New Literary Education, Moscow.
2. The Bible or the Holy Scriptures of the Old and New Testaments (1988), translated by Ohienko, I. from the Hebrew and Greek languages, *Anniversary edition on the occasion of the Millennium of Christianity in Ukraine*, 1537 p.
3. Block, U. (2011), *Sheep in wolf skins: in defense of the condemned*, Socium, Chelyabinsk.
4. Borisov, A. (2010), *Large legal dictionary*, Book World, Moscow.
5. Universal Declaration of Human Rights. Adopted by the Resolution 217 A (III) of the UN General Assembly dated December 10, 1948, available at: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/declhr.shtml (accessed 15.09.2019).
6. Donii, N., Honcharenko, O., Kravchuk, G. (2018), "Non-freedom as a need: the paradox of people prone to relapse", *Human rights and freedoms and their protection in conditions of freedom*, Chernihiv, Academy of the State Penitentiary Service, pp.8–11.
7. Campbell, K. *The World is Seriously Rethinking the Concept of «Freedom of Speech»*, available at: <https://www.unian.net/world/433392-v-mire-serezno-pereosmyslivayut-ponyatie-svoboda-slova.html> (accessed 15.09.2019).

8. *Constitution of Ukraine* (1996), Adopted of June 28, 1996, No. 254k / 96-VR, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254k/96-ver> (accessed 15.09.2019).

9. *International Covenant on Civil and Political Rights* (1966), Adopted by General Assembly resolution 2200 A (XXI) of December 16, 1966, available at: https://www.un.org/en/documents/decl_conv/conventions/pactpol.shtml (accessed 15.09.2019).

10. "The Right to Freedom of Thought and Speech, to Free Expression of Their Views and Beliefs" (2003), *Legal Encyclopedia, in Shemshuchenko, Yu. S. (Ed.), Ukrainian Encyclopedia, Kyiv, Vol. 5*, available at: http://leksika.com.ua/10740110/legal/pravka_na_svobodu_dumki_i_slova_na_vilne_virazhennya_svoyih_poglyadiv_i_perekonan (accessed 15.09.2019).

11. Blaha, A. (2017), *Freedom of expression in times of information warfare and armed conflict*, in Martynenko, O. (Ed.), Ukrainian Helsinki Human Rights Union, Kyiv, 85 p.

12. Titko, E. (2013), *Lawful restriction of freedom of expression: experience of the European Court of Human Rights: dys. ... kand. of Law: 12.00.12*, NAS of Ukraine, Institute of State and Law Koretsky, V., Kyiv, NAS of Ukraine, Koretsky V. Institute of State and Law, 217 p.

13. *Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms Rome* (1950), European Convention on Human Rights as amended: by Protocols Nos. 11 and 14 supplemented by Protocols Nos. 1, 4, 6, 7, 12, 13 and 16, available at: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf (accessed 15.09.2019).

14. *Garson Your Liberty To Swing Your Fist Ends Just Where My Nose Begins*, available at: <https://quoteinvestigator.com/2011/10/15/liberty-fist-nose/> (accessed 15.09.2019).

15. Free Speech (2019), *Cambridge Academic Content Dictionary*, Cambridge University Press, available at: <https://dictionary.cambridge.org/ru/словарь/английский/free-speech> (accessed 15.09.2019).